

ZA OGREVANJE

Razgibana dolenska pokrajina, odeta v razkošje barv in nabrekla od želje po razdajanju svojih tisočerih možnosti, je že od pamtiveka vabila ljudi, da so v njej iskali vrata v prihodnost. Sledi o bivanju v teh krajih (Rupreč vrh, Kostanjevica, Marovška zijalka pri Šentlovrencu, Lukenjska jama pri Novemu mestu in še kje) so pustili že v kameni dobi, ko so se selili za čredami divjih živali, jih lovili, zavetja pa iskali v skalnih jamah.

V bronasti dobi so odkrili postopek za izdelovanje doneče kovinske zlitine. Iz bronca so začeli izdelovati orodje, orožje in nakit. Doba se je iztekla v čas, ki je zaradi načina pokopavanja mrtvih dobil ime kultura žarnih grobišč. Umrle so sežigali, njihov pepel pa skupaj z osebnimi predmeti polagali v velike žare in jih pokopavali v zemljo. V tem času je v bližini Mokronoga, na Žempohu nad Ostrožnikom, nastala naselbina z grobiščem na Pašniku. Pri izkopavanju so odkrili bronaste predmete in glinaste posode.

8. stoletje pred n. št. se je zapisalo na časovni trak kot začetek starejše železne (halštatske) dobe. Železarstvo, živinoreja in izdelovanje nakita so bili glavni življenjski viri tega obdobja. Naseljenci naših krajev so prebivali na gradiščih, ki so jih postavljali na hribih. Navadno so jih zavarovali s kamnitim obzidjem in nasipi iz zemlje. Umrle so pokopavali v gomilnih grobiščih ob vznožjih gradišč ali na pobočjih hribov.

Pridobivanje in predelava kovin je zahtevala vedno več livarskih in kovaških rok, mojstrov in delavcev, pa tudi tistih, ki so znali dobro gospodariti, trgovati. Odpirale so se nove in nove možnosti, ki so potrebovale nove prostore, več surovin, energije, pa tudi več ljudi, več družin. Vse to je sprožilo velike premike in selitve. Tudi v dolenskem prostoru.

Na mokronoškem zahodnem obrobju, na Križnem vrhu, so v tem času postavili naselbino, kjer je potem teklo življenje tudi skozi mlajšo železno (latensko) dobo, vse do rimske zasedbe. Prebivalci so ob pokopu žare ali trupla polagali v grob tudi razno okrasje, posodo, jedi in vojakom njihovo orožje. Mrtve so nekaj časa sežigali in ostanke polagali v plane (brez posebej nasute zemlje) grobove na Božjem grobu nad Slepškom in na Belem Griču. Kasneje, v sedmem stoletju pr.n.št., pa so jih začeli pokopavati v gomile na Božjem grobu in na Rojah nad Ribjekom. Med odkopanimi halštatskimi grobovi sta posebno zanimiva žgani moški grob iz 8. st. pr. n. št., (s parom bronastih konjskih brzd in iglo), ter skeletni ženski grob iz 6. stoletja pr.n.št. v katerem je bila pokojnica zavita v mrliški plašč, obšit s stotinami bronastih gumbkov, in okrašena s trinajstimi fibulami, velikimi trakastimi uhani in zapestnicami.

Večino do sedaj omenjenih zgodovinskih dragocenosti iz mokronoške okolice je odkril že Jernej Pečnik, arheolog samouk, ki je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja služboval v Mokronogu kot občinski tajnik. Leta 1885 se mu je posrečil kapitalen odkop. Na Rojah nad Ribjekom je odkril plane žgane grobove iz latenske dobe. Dogodek je takoj vzbudil veliko pozornost, saj je predstavljal prvo odkrito keltsko grobišče na tedanjem Kranjskem. Grobišče je potem dalo ime največji med štirimi kulturnimi skupinami (mokronoška, viniška, notranjsko-kraška in idrijska), ki so se na Slovenskem oblikovale s prihodom keltskih plemen v 4. st. pr. n. št. Njihov vdor je pomenil propad halštatske kulture v tem prostoru, saj so osvajalci domačinom vsilili svojo kulturo. Med drugim so prinesli nov običaj pokopavanja. Mrtve so sežigali in pepel pokopavali v preproste grobne jame. K pepelu so polagali pokojnikovo osebno opremo, ki so jo pred tem namerno poškodovali. Mokronoška skupina je tako pomembna, da je postala sopomenka za keltsko poselitev pri nas. Obsega veliko ozemlje od Zgornjesavske doline do Bilo gore in Moslovačke gore ter od Pohorja do Bele krajine.

Zanimivo pa je, da v samem Mokronogu zemlja še kar naprej skrivnostno molči o tem času, čeprav lahko, glede na dogajanja v neposredni okolici, sklepamo, da je bilo

tudi v sotočju treh mokronoških potočkov že takrat živahno. Malo se nam vendarle odstrne, ko omenimo Rimljane. V pričenski hosti, za mokronoškim gradom, je tukajšnji rojak Ivan Šašelj 1879. leta izkopal 4.000 rimskih srebrnikov. Najbrž je več odgovorov na vprašanje, kdo je zaklad zakopal, in zakaj je to naredil. Morda ravno tale odškrne pogled v preteklost: nek prebivalec rimske kolonije se je zbal vojske, ki se je jeseni 284 po n. št. pod zastavo rimskega nasilnika Julijana odpravila na plenilski pohod iz Panonije v Italijo, in skrnil svoj zaklad. Tej domnevi je naklonjeno dejstvo, da so bili novci skovani v 24 zaporednih letih (od leta 260 do 284). Zadnji nosi podobo cesarja Numerianusa, ki je bil umorjen 284. leta, ni pa med kovanci nobenega primerka Numerianusovega naslednika Diokleciana ali kakega kasnejšega vladarja.

Kovance je najditelj razdal številnim muzejem v Avstro-Ogrski in tako bogatijo muzejske zbirke v Ljubljani, Zagrebu, na Dunaju, v Čeških Budjovicah, Olomoucu, Plznu in verjetno tudi mnoge zasebne zbirke.

O bivanju Rimljanov v Mokronogu pripovedujejo tudi sledi rimskega zidanja v neposredni okolici. Za gradom, na bivši graščinski njivi, so našli v zemlji kleti, podobne rimskim zgradbam. Na Šeginkah pod Svetim Florijanom so naleteli na rimske grobove.

Zelo verjetno je bilo za časa Rimljanov v Mokronogu križišče dveh manjših rimskih cest. Ena se je nekje pod Hmeljnikom odcepila od glavne ceste Ljubljana-Sisak (Emona-Siscia) in se preko Trebelnega (pri Nahtigalovi hiši so našli rimski napisni kamen in precej zidovja iz tistih časov) spustila v Mokronog, od tu naprej v severovzhodni smeri skozi Radeče do Celja (Celeie), kjer se je priključila veliki rimski cesti Ljubljana-Celje-Ptuj (Emona-Celeia-Poetovia). Druga cesta je ovinkarila iz Trebnjega (Praetorium Latobicorum) preko Mirne, Volčjih Njiv, Belega Griča in Slepška skozi Mokronog in naprej po lakenški dolini proti Šmarjeti ter se pri Beli Cerkvi spet priključila glavni cesti Ljubljana-Sisak.

Po letu 200 n. št. je rimsko cesarstvo zašlo v velike težave. Razne reforme in velika vlaganja v obrambne sisteme niso mogla zaustaviti razpadanja države. Notranjim težavam so se pridružili vdori barbarov, ki jim oslABLJENA rimska vojska ni bila več kos. Ko so ob koncu 4. st. n. št. vdrli v Evropo še azijski Huni in povzročili velike selitve germanskih ljudstev, je bilo zahodno rimsko cesarstvo na kolenih. Leta 476 je germanski poveljnik rimske cesarske garde Odoaker odstavil zadnjega rimskega cesarja in se sam razglasil za kralja Germanov v Italiji.

Z zatonom rimske države oziroma zahodnega rimskega cesarstva se zaključuje obdobje starega veka, čeprav se je vzhodni del, s središčem v Bizancu (ki ga poznamo tudi kot Konstantinopolis, Istanbul in Carigrad), obdržal še tisoč let.

V spominsko knjigo se je vpisal srednji vek.

Množice napol divjih narodov, sproščene ob razpadu zahodnega rimskega cesarstva, so se pognale v osvajalne pohode. Najhujši so bili Huni, ki so porušili večino večjih rimskih mest, verjetno pa tudi manjše utrdbe in naselja, na katera so naleteli. Za Huni so drvela germanska plemena, med njimi Longobardi. Slovani so skupaj z Obri (Avari) prodirali v Panonijo in vzhodne Alpe. Bili so živinorejci in poljedelci. Okoli 580. l. so prodrli do Poetovie, 590. do Celeie, 595. l. so premagali Bavarce, 602. (skupaj z Longobardi in Obri) oropali Istro, nato tudi več italijanskih mest. Okoli 623. l. so se Slovani uprli Obrom in ustanovili Samovo plemensko zvezo. Ozemlje današnje Koroške je postalo pomembno središče Alpskih Slovanov. Po Krnskem gradu je dežela dobila ime Karantanija. Po Samovi smrti je slovanska plemenska zveza razpadla. Karantanija je ostala neodvisna kneževina.

Sredi 8. st. so Karantaniji znova grozili Avari, zato je knez Borut zaprosil za pomoč germanske Bavarce. Združena vojska je Avare premagala, vendar so Karantanci morali priznati bavarsko nadoblast. Ker pa so bili Bavarci pod frankovsko nadoblastjo, so se tudi Karantanci sklonili pod žezlo velike frankovske države. Karantanci so sicer še

volili svoje kneze, potrjeval pa jih je frankovski kralj.

Na Dolenjskem je še pred Samovo državo nastalo nekaj močnih slovanskih naselitvenih jeder, med temi tudi na območju sedanjega Mokronoga. Prišleki so se v začetku raje držali gričevnate okolice in se šele kasneje, ko se je tok preseljevanja umiril, posebno pa po letu 628, ko je Samo pregnal Avare, spustili v dolino, bliže obdelovalni zemlji. Celo naključnega sodobnega popotnika, ki pogledu na ljubo ustavi korak kje na obrobju mokronoške kotlinice, objame prijazen občutek, da se bo potopil v varno zatišje, če bo nadaljeval pot. Za tak občutek so bili še veliko bolj motivirani predniki tukajšnjih prebivalcev.

Točnega podatka, kje je stalo prvotno naselje, ni. Bržčas pa ne bomo dosti grešili, če ga vgnezdimo na nekoliko vzvišen prostor južno od sotočja treh mokronoških potočkov (Pričnice, Paradižnice in Stajniškega potoka), torej tja, kjer se je kasneje razvilo staro trško jedro s cerkvijo in križiščem cest.

Toliko za ogrevanje, sedaj pa k zgodbam.

Stane Peček

